

УРБАНОНИМИТЕ В БЪЛГАРСКИЯ МЛАДЕЖКИ СЛЕНГ Цветана Карастойчева

Собствените имена в сленга са предимно индивидуални прозвища и урбаноними. Колективните прозвища и етнонимите, които имат конкретна и еднозначна локална закрепеност и точно адресиран референт, са преходен тип между *Nomina appellativa* и *Nomina propria*, затова също са предмет на сленговата ономастика.

Терминът *урбаноним* тук се използва в най-широкия му смисъл. В него се влага съдържанието 'вид топоним; собствено име на всеки вътрешноградски обект' (Подолска 1978: 154; Ковачев 1982: 109).

Материалът, който се анализира, е събиран с прекъсвания в периода 1979–1999 г. с помощта на анкети, допълнени с интервюта, главно сред студенти от Великотърновския университет (съкратено – ВТУ). Анкетираните ни насочваха не само към урбаноними, функциониращи сред студентите, но и към такива, които са използвали преди – като членове на ученическа, студентска или войнишка общност. Включени са и отделни сленгизми, употребявани през 60-те години в Софийския университет, както и няколко примера от книгата на Г. Армянов "Жаргонът, без който (не) можем" (1989). Последните са отбелязани със звездичка.

Дължим да направим уговорката, че част от анализиранияте сленгови образувания са станали разговорни – без обаче да са загубили сленговата си характеристика и експресивния си заряд. За широката им популярност са допринесли пресата и художествената литература.

В проучването са застъпени главно два аспекта:

1. Урбанонимите в идеографски план (според предметно-денотативната им съотнесеност).

2. Урбанонимите с оглед към начините и похватите, по които са възникнали.

I. Урбанонимите според предметно-денотативната им съотнесеност

В предлаганата класификация те са свързани условно със закрити и открити пространства, като на по-нисък ранг се диференцират в различни подгрупи.

I.A. Названия на сгради и други закрити обекти

1.1. Урбаноними, с които нетрадиционно се назовават кафе - сладкарници и ресторанти

Бамбука – кафене (вече несъществуващо, разположено в близост до Народния театър). През 50-те 60-те години – не без помощта на пресата и кратките хумористични жанрове – става известно в цяла България. Според блюстителите на реда в него се събирали “зози и суинги”. Названието се мотивира от това, че масичките, креслата и рогозките са изработени от бамбук.

Дома на покойника (известен и като **Ковчезите**) – ресторант, който се намира на улиците “Раковска” и “Славянска”, също недалеч от Народния театър. Според някои информатори названието е провокирано от необичайно дългите правоъгълни прозорци (*Ковчезите*), а според други – оформлението му напомня Дома на покойника в Софийските гробища в Орландовци.

Малкия Сашко наричат ресторанския комплекс “Кристал” на ул. “Аксаков” в София, който има стряха, украсена с полусфери. Прави се асоциация с кубетата на намиращия се недалеч храм-паметник “Александър Невски”, възприеман от младежта като “Големия Сашо”.

Соулфуд е назовано бургаско кафене, известно с нежната музика, която се пуска в него. Името му идва от английските думи *soul* ‘душа’ и *food* ‘храна’ – т. е. отнася се за музика, която е “храна за душата”.

1.2. Названия на дискотеки

Библиотеката е нетрадиционното название на дискотека “Фiesta” в Шумен, чийто вход е същевременно страничен вход на библиотеката “Ст. Чилингиров”.

Дупката е наречен роклуба във Велико Търново, който се намира в сутерен и е доста мръсен.

Пързалката е бургаска дискотека, разположена в близост до водна пързалка.

Розовия памперс е великотърновска дискотека, посещавана

предимно от ученици в средните и основните училища. Наименованието функционира сред студентите.

2. Названия на учебни заведения

Академията – ‘на стругаро-фрезистко СПТУ’ в Дебелец. Според великотърновските ученици учещите в него имат доста ниско интелектуално равнище.

Бастилията – ‘на немската езикова гимназия’ в Ловеч. Училището се намира на хълм, сградата е обградена с дебели стени, а възпитаниците му са доста изолирани от ловешкото гражданство. Наименованието съществува отдавна – не е изключено да е от преди 9. IX. 1944 г., когато училището е било колеж.

Радиото – ‘на техникума по радиоелектроника’ във В. Търново.

Секстила – ‘на техникума по текстил’ в Габрово (с намек за достъпността на момичетата, които учат в него, наричани *секстилки* ‘текстилки’). Впоследствие и техникумът, известен сред гражданството като “Текстила”, се превръща в *Секстила*.

Черпака – ‘на техникума по обществено хранене’ във Велико Търново.

Нетрадиционните наименования за кафе-сладкарници и учебни заведения са най-многобройните сред сленговите урбаноними.

3. Названия на жилищни сгради

Блока на амазонките е името на блок № 15 в бургаския квартал “Изгрев”, обитаван предимно от моряшки семейства. Според легендата (а може би това е истина) рейсът на моряците се осуетил и те ненадейно се върнали по домовете си, където повечето от тях заварили съпругите си с любовниците им.

Бойлера е блок в Габрово, в който избухнал бойлер и нанесъл сериозни поражения в околните апартаменти.

Китайската стена е наречен много дълъг блок в Казанлък. Наименованието се среща и в други градове.

Краставицата е популярно название в Бургас за жилищен блок, който е много дълъг и леко извит (асоциира се с краставица).

Момини гърди са наречени няколко съседни блока в Свищов. Балконите им са доближени и всеки от тях има форма на полукръг.

Розовата пантера е наименование на жилищен блок във Видин, боядисан в розов цвят.

4. Названия на обществени сгради

4 а. Болници

Веселата къща или **Бялата къща** наричат лудницата в Бургас.

Парахода е болница за туберкулозни, построена от габровския фабрикант П. Семов преди Втората световна война. Постройката външно напомня на параход. Урбанонимът е придобил широка гражданственост и има статус на колоквиализъм.

4 б. Названия на сгради на полицията

Белия дом е сленгов урбаноним за ‘полицията’ във В. Търново. Интерес представлява фактът, че и старата сграда на същата институция носеше същото наименование.

4 в. Названия на управленски сгради

Станимировата кула е управленска сграда, която се намира в комплекса на военното училище във Велико Търново. По форма зданието напомня Балдуиновата кула. Игрословието е стимулирано от обстоятелството, че през 80-те години, когато е възникнал сленгизмът, началник на споменатото висше училище е бил ген. Станимиров.

5. Названия на автобуси, според особености на автотелни и, които обслужват

Стрелата е наречен автобус № 5 във В. Търново. В сравнение с автобус № 13 с петицата се стига по-бавно до центъра на града, тъй като тя обикаля през кв. “Асенева махала”.

Ханъм-експрес и **Шалвар-експрес** са синонимни названия за автобус № 13, свързващ университетския район (и съотв. намиращата се в подножието му турска махала) с кв. “Бузлуджа”. И в двата квартала живеят доста турци и цигани. Названията са измислени от великотърновските студенти, които ползват активно тази автобусна линия.

Циганката е назован в края на 90-те години автобус № 5, понеже с него пътуват доста граждани от турски и цигански произход. Автобусът има спирка пред Великотърновския университет. Названието също е резултат от студентско словотворчество.

I.V Названия на открити пространства

В ономастичната терминология те са известни като топоними (ороними, астионими, ойконими) и урбаноними (градски ороними) – Подолска 1978: 39, 50–51, 93, 160; Ковачев 1982: 109–120. Първите две подгрупи не са урбаноними. Позволихме си да ги включим

условно, тъй като означават населени места (региони, селища) и в този смисъл принципно не се различават от кварталите. Освен това някои от тях са много интересни от чисто лингвистично гледище (с оглед на похватите, по които са възникнали).

1.1. *Названия на различни области и региони*

Дейли Орман – ‘на областта Лудогорието’, преди наричана Дели Орман.

Долината на дълбоките гащи – ‘на Родопската област’.

Долината на дълбоките шалвари – ‘на Родопската област’.

Шопландия – ‘на селата около София, известни като Шоплука’.

1.2. *Названия на селища*

Обикновено те са преобразени по “немски” (отнася се предимно за по-старите образувания) или по “английски” маниер.

Срв. **Тиквенбург** ‘Севлиево’ (според жителите на съседното Габрово севлиеви много обичат тикви).

Бургейс ‘Бургас’, **Каспейчан** ‘Каспичан’, **Ню Пейзар** ‘Нови Пазар’, **Ню Зейгър** ‘Нова Загора’, **Олд Зейгър** ‘Стара Загора’.

В точен превод на английски функционира **Съни бийч** ‘Слънчев бряг’ (използва се и в съкратен вариант – **Съни**).

По-редки са деформациите по “испански” образци – **Лос Кърджалейрос** ‘Кърджали’, **Лос Панчос*** ‘село Панчарево, Софийско’, **Рио де Гоце** ‘гр. Гоце Делчев’.

Макар и рядко, актуализират се остарели топоними – срв. **Филибето** ‘Пловдив’ (дори има сленгово популярно “стихотворение”: “Густо, майна, Филибето...”).

1.3. *Названия на градски квартали*

Бъкстон сити* – кв. “Братя Бъкстон” в София.

Латинския квартал – през 80-те години студентите от ВТУ наричаха така турската махала, която се намира в подножието на университета. Великотърновският университет е провокирал иронична асоциация с парижката Сорбона (та нали Латинският квартал е около Сорбоната!...).

Факултетото – софийски ромски квартал, посещаван често от политици и журналисти, особено... преди избори.

2. *Названия на улици*

Те принадлежат към така наречените линейни урбаноними.

Някои сленгови имена на улици са възникнали още преди Първата световна война, когато се заражда и самият ученически

сленг. **Виа азенàрия** (буквално ‘улица на животните’) била наричана улица, граничеща със софийската зоологическа градина. Информацията е почерпана от българската езиковедка ст. н. с. Калина Иванова, чиято майка е учила в софийската класическа девическа гимназия през 1912 г.

Ръкси – ул. “Г. С. Раковски”; названието е деформирано хо “английски” образец още през 50-те години. Няколко десетилетия “Ръкси” е известна като “стъргалото” на софийските младежи.

Графа – бул. “Граф Игнатиев”; наименованието е със сленгова характеристика, но вече се възприема като колоквиално.

3. Названия на п а р к о в е, г р а д и н к и, а л е и

Алеята на здравето се намира в Морската градина в Бургас. Използва се най-вече за спортуване.

Английският двор* е сленгово наименование на градинка със сладкарница на открито, разположени откъм западната страна на Националния дворец на културата.

4. Названия на г р о б и щ а

Хотел-парк “Белите камъни” е нестандартното име на бургаското гробище.

5. Названия на п а р к и н г и

Колодрума е наречен бургаски паркинг, тъй като на същото място някога е имало колодрум.

6. Названия на п а м е т н и ц и

Жената е неофициалното название на паметника на пл. “Стефан Пешев” в Севлиево, дело на италианския скулптор Арнолдо Цоки (автор и на паметника “Цар Освободител”). С тръбата си стилизираната жевска фигура зове за свобода.

Конете – ‘на паметника на Акеневци’ във В. Търново. Четиримата конница са царете Акен, Петър, Иван-Асен II и Калоян.

Попа – ‘на паметника на Патриарх Евтимий’ в София (пространството около паметника е място за срещи, тъй като се намира в центъра на града, на пресечката между оживените булеварди “Граф Игнатиев” и “Патриарх Евтимий”).

Чадърджийката – ‘на паметника “Майка България”’ в центъра на В. Търново, понеже знамето, което държи, не е развято, а е свито и прилича на затворен чадър.

Необходимо е да се отбележи, че **синонимията**, поначало изключително развита в младежкия сленг, е характерна и за сленговите урбаноними.

Малкият Сашко и съотв. *Циците* са названия на названия на ресторантския комплекс в София. Асоциацията е по сходство на графичната линия между полусферите, украсяващи козирката над входа на заведението, и денотатите, мотивиращи сленговите наименования – респективно кубета или женски гърди.

Клуб на пенсионера и *Клуб на третата възраст* са паралелно възникнали названия на бар, който великотърновската младеж намира за скучен.

Конете, *Конниците* и *Дрогерията* са популярни сленгови наименования за паметника на Асеневци, разположен непосредствено до Стамболовия мост. *Дрогерията* се мотивира от *дрогирам се* ‘приемам наркотици’ (там се събират наркомани).

Факултетото и *Филипините* са синоними за софийския ромски квартал “Филиповци”.

Срв. и вече споменатите *Дом на покойника* и *Ковчезите*; *Бялата къща* и *Веселата къща*; *Стрелата* и *Циганката*; *Ханъм-експрес* и *Шалвар-експрес*.

Има и случаи, когато сходната мотивировка е довела до напълно независимо възникване на еднакви по форма урбаноними в различни селища. Напр. *Дупката* са наречени две дискотеки (едната е във В. Търново, а другата в Етрополе) – и двете са неугледни и се намират в сутерен. *Китайската стена* са назовани жилищни блокове, които са много дълги и имат еднообразно оформени входове (в материала ни наименованието е регистрирано в Казанлък, Видин и в софийски квартал “Люлин”).

В идеографско отношение сленговите урбаноними назовават доста изчерпателно обектите, които се именуват и в книжовния език (улици, училища, кафе-сладкарници, паметници, жилищни блокове и др.), но без да се стига до идентичност. Сравнението е с Ковачев 1982: 109–120. В сленга липсват урбаноними за читалища, книжарници, хижи и др., а се създават наименования за някои денотати, които рядко получават имена (управленски сгради, болници, гробища, градски автобусни маршрути).

II. Сленговите урбаноними в плана на тяхното словопроизводство

Прозвищата в книжовния език и диалектите са образувани с помощта на лексико-семантичното словообразуване и в значително по-слаба степен посредством суфиксация (Георгиев 1971; Ковачев 1962; Младенов 1965; Мурдаров 1979). Наблюденията ни върху сленговите индивидуални и колективни прозвища сочат, че наред с посочените словообразователни начини се използват още съкращаването, композицията, конверсията, както и почти всички разновидности на игрословието (Карастойчева 1978; Карастойчева 1981; Карастойчева 1994). Урбанонимите, анализирани в настоящата работа, показват, че и в тази област на сленговите собствени имена намира приложение богат словотворчески арсенал.

1. *Семантичната трансформация* е застъпена в най-силна степен.

1.1. По м е т а ф о р е н п ъ т са възникнали например: **Аквариума** – наименование на кафе-сладкарница в Етрополе (външната ѝ стена е изцяло направена от стъкло); **Дарданелите*** – сленгово название на известно софийско кръстовище, където се пресичат булевардите “Прага”, “Генерал Скобелев” и “Хр. Ботев” (познато на софианци като “Петте кюшета”) – по асоциация с ръкавите на цитирания проток. Някои метафорични урбаноними са двойно мотивирани – срв. **Бастилията** – нетрадиционно название на езиковата гимназия в ловеч (защото външно напомня непристъпен затвор и защото достъпът на учениците до външния свят е по-ограничен).

1.2. По пътя на х и п е р б о л а т а (при преувеличено сходство) е възникнало гореспоменатото **Бастилията**.

1.3. Урбанонимите, създадени по м е т о н и м е н п ъ т, са най-много. Срв. **Грамофона** – сленгово наименование на кафене “Чайка” в Бургас (до него има метална конструкция с форма на грамофон); **Гущера*** – наименование на софийската бирария “Обеля”, в която навремето се търгувало незаконно с долари (сленг. *гущер* ‘джолар’); **Тенекиите** – бирария с тенекиен покрив в близост с някогашния Пионерски дворец. Пак по метонимен път, но поради асоциация по граничност е създаден урбанонимът **Ливерпул***. В тази софийска сладкарница, намираща се в близост до Пионерския дворец, свирел състав, който изпълнявал песните

на “Бийтълс” (кариерата на английския състав започва в Ливърпул).

Срв. още: училищата **Радиото** и **Черпака**, дискотеката Пързалката, жилищните блокове **Бойлера** и **Розовата пантера**, паркинга **Колодрума**, паметниците **Жената**, **Конете** и др., чиято мотивировка бе вече отбелязана.

1.4. По пътя на и р о н и я т а (вследствие на асоциация по противоположност) автобус № 5 във В. Търново е наречен **Стрелата**. Посочехме, че по маршрута му се стига до центъра за по-продължително време в сравнение с автобус № 13, който минава по по-директен път. Вж. също мотивировката за пренасянето на названието при урбанонимите **Академията** – на стругаро-фрезистко училище и **Факултетото** – на ромски квартал.

2. **Суфиксацията** е застъпена слабо в материала ни. Срв. **Чадърджийката** – сленгизъм за великотърновския паметник “Майка България” (от *чадър*; знамето, което държи прилича на затворен чадър).

3. Използват се различни видове **съкращения**.

3.1. М е х а н и ч н о с ъ к р а щ а в а н е – **Тримона** – популярно название на пловдивския хотел-ресторант “Тримонциум”.

3.2. Е л и п с а – **Графа** – название на бул. “Граф Игнатиев”; **Съни** (от *Съни бийч* ‘Слънчев бряг’) – наименование на черноморския курорт “Слънчев бряг”.

4. **Конверсия** – **Горното** и **Долното** са урбаноними за две училища в Етрополе, които се намират на двата края на града и чиито официални названия са “Христо Ботев” и “Христо Ясенов”. Тук е налице елипса на съществителното *училище* с последвала субстантивация на съответните прилагателни.

5. **Композиция** – срв. сленговия ойконим за гр. Севлиево – **Тиквенбург** (от *тиква* и нем. *Burg* ‘град’); названията на автобусната линия № 13 и на автобусите, които я обслужват – **Шалвар-експрес** и **Ханъм-експрес**.

6. **Игрословието** като специфичен словообразователен начин е много характерно за българския младежки сленг. Застъпено е и при собствените имена, вкл. при урбанонимите. Използват се различни похвати за създаване на каламбури.

6.1. М и н и м а л н а д е ф о р м а ц и я – срв. **Секстила** – наименование на техникума по текстил в Габрово, известен

разговорно като “Текстила”. Промяната засяга само началната съгласна.

6.2. **Фонетична деформация**, която имитира “чуждоезиково” звучене – “английско” – **Ню Зейгар** ‘Нова Загора’, **Ръкси** ‘ул. “Раковски”’; “англо-немско” – **Пейзбург на Майн** ‘Пазарджик’ (що се отнася до втората част, тя няма нищо ощо с германската река, а е свързана с разг. *на майната си* ‘много далеч, на някое отдалечено и забутано място’); “испанско” – **Лос Кърд-жалейрос** ‘Кърджали’. В някои от примерите “чуждоезиковата” деформация се осъществява на базата на механично съкратена основа на официалното название – вж. *Пейзбург на Майн, Ръкси*.

6.3. **Преднамерена паронимна замяна**, при която се разчита на ефекта на излъганото очакване. Думата започва като една, а завършва като друга. Официалното название понякога стимулира каламбурна замяна чрез първите си звукове или като цяло – напр. *Илинойс** ‘село Илиенци, Софийско’, *Курилските острови** ‘село Курило, Софийско’, *Филипините* ‘квартал “Филиповци” в София’ (населен е с цигани), *Хюстън* ‘Хасково’.

6.4. **Преднамерена омонимна замяна** регистрираме при урбанонима *Дрогерията* – сленгово название на паметника на Асеневци във В. Търново. И тук е налице ефектът на излъганото очакване, тъй като сленгизмът не е резултат от преносимост, а е каламбур, осъществен чрез суфиксация на базата на лексемата *дрогирам се* ‘приемам наркотици’. Както отбелязахме, в района се събират наркомани. *Ню Пейзан* се мотивира от сленговия урбаноним *Ню Пейзар* ‘Нови Пазар’. Чрез минималната деформация се постига асоциация със сленгизма *пейзан* ‘простоват човек’ и съответен комичен ефект.

При урбанонимите в общонародния език преобладават кръстните (по имена на известни личности и събития) и пожелателните названия. Те са диференциращи условни номенклатурни наименования. В сленга всички урбаноними са мотивирани семантично или словообразователно. Те са продукт на активно словотворчество, при което намират приложение почти всички словообразователни начини, включително и игрословието.

Нужно е да се направи уточнението, че някои от разгледаните урбаноними нече са навлезли в разговорната реч – било защото

носителите им с течение на времето са излезли от младежката възраст, но продължават да ги употребяват, било защото самите сленгизми поради своята атрактивност и емоционален заряд са станали привлекателни за по-широки обществени среди. За разпространението на отделните урбаноними са допринесли също журналисти, писатели, карикатуристи. Напр. *Бамбука* е място на действие в редица разкази, фейлетони, вицове и карикатури, в които през 60-те години се критикуват младежи, проводници на така нареченото “буржоазно влияние”. Вестниците и телевизията чрез своите репортажи и интервюта съдействаха *Факултето* (неофициално експресивно название на софийския ромски квартал) да стане известно за повечето български граждани.

* * *

Настоящата работа представя доказателства за различията между собствените имена в общоналодния език и сленга в областта на урбанонимите (в сферата на индивидуалните и колективните прозвища това е сторено чрез други наши публикации). Анализът показва отлики както по отношение на предметно-денотативната съотнесеност на урбанонимите, така и по отношение на начините, похватите и моделите на самото словопроизводство. Сленговата ономастика е несъмнено по-бедна в количествено отношение, но също така несъмнено – в словообразователно отношение предлага значително по-разнообразен и моделно по-своеобразен материал.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Армянов 1989: Г. А р м я н о в. Жаргонът, без който (не) можем. София, 1989, с. 99–101.
- Георгиев 1971: Ст. Г е о р г и е в. Собствените прозвищни имена. – Б ъ л г. ез., 1971, № 1, с. 19–27.
- Карастойчева 1981: Цв. К а р а с т о й ч е в а. За прозвищата в сленга на учащите се (с оглед на тяхната деривация). – Т р у д о - в е на Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”, т. XIII, кн. 2, Филологически факултет, 1975. София, 1978, с. 193–230.
- Карастойчева 1981: Цв. К а р а с т о й ч е в а. О прозвищах-каламбурах в сленге младежи. – In: P r o s e e d i n g s of the thirteenth International Congress of Onomastic Sciences, Cracow, august, 21–25, 1978, Volume I. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, 1981, s. 587–592.
- Карастойчева 1988: Цв. К а р а с т о й ч е в а. Българският младежки говор

- (Източници. Словообразуване). София, 1988, 212 с.
- Карастойчева 1994: Цв. К а р а с т о й ч е в а. Колективни прозвища каламбури.
– Б ъ л г. ез и литература, 1994, № 5, с. 16–24.
- Ковачев 1962: Н. К о в а ч е в. Панагюрските и копривщенските прякори на
-ек в светлината на топонимичния материал в Габровско, Севлиевско и
Троянско. – Б ъ л г. ез., 1962, № 3, с. 217–220.
- Ковачев 1982: Н. К о в а ч е в. Българска ономастика. В. Търново, 1982.
- Младенов 1965: М. С л. М л а д е н о в. Названия и прозвища на групи
българско население. – И з в е с т и я на ИБЕ, 1965, кн. 12, с. 199–225.
- Мурдаров 1979: Вл. М у р д а р о в. Образуване и функционални особености
на прозвищата етноними. – Б ъ л г. ез., 1979, № 5, с. 399–404.
- Подолска 1978: Н. В. П о д о л с к а я. Словарь русской ономастической
терминологии. Москва, 1978.